

Kad ieķīlātājs var prasīt atlīdzību no parādnieka

Civillikums pieļauj, ka persona var ieķīlāt sev piederošu mantu, nodrošinot ne tikai savas, bet arī citas personas saistības. Taču kas notiek, ja parādnieks saistības nepilda un kreditors apmierina prasījumu no ieķīlātās mantas? Vai ieķīlātājs var prasīt no galvenā parādnieka atlīdzinājumu?

Senāts 2026.gada 27.maija [spriedumā lietā SKC-32/2026](#) izvērtēja šo jautājumu un secināja, ka personai, kura nodrošina citas personas saistības ar sev piederošu lietu, lai apmierinātu kreditoru prasījumu, pārdodot ieķīlāto lietu, likumiski pāriet kreditora prasījums pret galveno parādnieku tādā apmērā, kādā tas ticis apmierināts.

Šis spriedums iezīmē būtisku judikatūras maiņu. Vēl 2017.gadā Senāts secināja, ka [Civillikums](#) (CL) ieķīlātājam šādas regresa tiesības neparedz. Taču, konstatējot likuma robu, tas nonāca pie pretēja secinājuma, atzīstot, ka ieķīlātājam analogiski piemērojami CL noteikumi par galvinieka regresa tiesībām.

Vienlaikus Senāts nošķīris divus iespējamus ieķīlātāja prasījuma pamatus pret galveno parādnieku:

- kreditora prasījumu, kas ieķīlātājam pāriet, pamatojoties uz likumu;
- patstāvīgu prasījumu, kas var izrietēt no ieķīlātāja un parādnieka savstarpējām līgumiskajām attiecībām.

Strīda būtība

Izskatāmajā lietā tika risināts strīds starp bijušajiem laulātajiem. Laulības laikā banka vīram izsniedza 44 000 eiro aizdevumu uzņēmējdarbības vajadzībām. Lai to nodrošinātu, sieva ieķīlāja sev piederošu nekustamo īpašumu, kas bija viņas atsevišķā manta.

Pēc laulības šķiršanas aizņēmējs pārtrauca pienācīgi maksāt aizdevumu. Banka lauza aizdevuma līgumu, un ieķīlātais nekustamais īpašums tika pārdots izsolē par 16 575 eiro. No iegūtajiem līdzekļiem tika daļēji segtas aizņēmēja saistības pret banku.

Bijusī laulātā zaudēja īpašumu un vērsās tiesā pret aizņēmēju, prasot piedzīt 16 575 eiro. Prasītāja norādīja, ka, pārdodot viņai piederošo īpašumu un ar iegūtajiem līdzekļiem dzēšot daļu no bijušā laulātā parāda, ir samazinājusies viņas manta, bet parādnieka mantiskais stāvoklis attiecīgi uzlabojies par tieši tādu pašu summu.

Pirmās instances tiesa prasību noraidīja, savukārt apelācijas instances tiesa to apmierināja. Senātā būtisks bija jautājums par to, vai ieķīlātājam likums paredz regresa tiesības pret galveno parādnieku, ja kreditors savu prasījumu apmierina no trešajai personai piederošās ķīlas.

Galvojuma un ķīlas tiesību līdzība

Galvojums un ķīla ir divi juridiski atšķirīgi saistību izpildes nodrošinājuma veidi, un tieši šī atšķirība ilgstoši kavēja atzīt regresa tiesības ieķīlātāja labā.

Galvinieks uzņemas personisku pienākumu atbildēt kreditoram par citas personas parādu – viņa atbildība aptver visu viņa mantu. Turpretī persona, kura ieķīlā savu lietu, lai nodrošinātu citas personas saistības, personiski par parādu neatbild. Kreditora iespējas saņemt apmierinājumu aprobežojas vienīgi ar ieķīlāto mantu.

Šī atšķirība atspoguļojas arī CL. Galvinieka regresa tiesības tieši paredz CL [1704.](#) un [1705.pants](#) – galviniekam, kurš samaksājis parādnieka vietā, saskaņā ar likumu pāriet kreditora prasījums pret galveno parādnieku. Ķīlas tiesību regulējumā analogiska norma nav ietverta.

Ja kreditors apmierina savu prasījumu, pārdodot trešās personas ieķīlātu lietu, kreditora prasījums pret galveno parādnieku saskaņā ar likumu pāriet ieķīlātājam

Tieši ar šo regulējuma atšķirību Senāts pamatoja 2017.gada 5.jūnija [spriedumu lietā SKC-76/2017](#) un secināja, ka CL ieķīlātājam neparedz regresa tiesības pret galveno parādnieku. Šāds secinājums bija loģisks – likumdevējs regresa mehānismu bija tieši paredzējis galviniekam, nevis trešās personas ieķīlātājam. Tomēr šīs pieejas praktiskās sekas radīja nekonsekvenci, proti, persona, kura, nodrošinot cita parādu, riskēja ar sev piederošu mantu un to zaudēja, nevarēja prasīt atlīdzinājumu no galvenā parādnieka, kamēr galvinieks, kurš tās pašas saistības bija nodrošinājis ar personisku galvojumu, šādas tiesības varēja izmantot pilnībā.

Turklāt abu institūtu ekonomiskā funkcija ir līdzīga – gan galvinieks, gan trešā persona kā ieķīlātājs ar savu mantu nodrošina citas personas saistību izpildi, tādējādi sekmējot civiltiesisko apgrozību un atvieglojot kredīta pieejamību. Vienlaikus ieķīlātāja stāvoklis ir pat neaizsargātāks, jo atšķirībā no galvinieka, kuram noteiktos gadījumos ir tiesības prasīt, lai kreditors vispirms vērsas pret galveno parādnieku, ieķīlātājam šāda aizsardzība nav paredzēta. Tādēļ regresa tiesību liegšana ieķīlātājam radīja nepamatotu nevienlīdzību starp funkcionāli līdzīgiem nodrošinājuma veidiem.

Turklāt CL [1306.panta](#) 2.daļa nepārprotami pieļauj ieķīlāt savas lietas, lai nodrošinātu svešas saistības, tādējādi atzīstot šādu rīcību par tiesisku un aizsargātu. Tāpēc aktuāls kļuva jautājums, vai tas, ka likums tieši neparedz ieķīlātājam regresa tiesības, realizējot ķīlu, ir apzināta likumdevēja izvēle vai tomēr neapzināta regulējuma nepilnība.

Ar spriedumu lietā SKC-32/2026 Senāts pārskatīja līdzšinējo pieeju un aizpildīja šo likuma robu, analogiski piemērojot galvojuma regulējumā ietverto regresa mehānismu.

Ieķīlātāja tiesības prasīt regresu

Senāts konstatēja tiesiskā regulējuma nepilnības un izvirzīja vairākus argumentus, lai atzītu ieķīlātāja regresa tiesības.

Pirmkārt, Senāts norādīja – nav pamata prezumēt, ka persona, sniedzot nodrošinājumu, vienlaikus vēlas pilnībā atbrīvot parādnieku no pienākuma atlīdzināt tās mantas samazinājumu. Puses var vienoties atteikties no regresa tiesībām, taču šāda atteikšanās nav pašsaprotama.

Otrkārt, atšķirībā no galvinieka, kuram noteiktos gadījumos ir tiesības prasīt, lai kreditors vispirms vērsas pret galveno parādnieku, ieķīlātājam CL [1319.](#) un [1320.pants](#) šādu aizsardzību neparedz. Tādēļ regresa tiesībām ieķīlātāja gadījumā var būt pat īpaši būtiska nozīme, lai maksāspējīgs parādnieks neiedzīvotos uz nodrošinājuma devēja rēķina.

Nemot vērā minētos apsvērumus, Senāts atzina, ka CL [1704.](#) un [1705.pantu](#) ieķīlātājam piemēro, izmantojot analogiju.

Praktiski tas nozīmē: ja kreditors apmierina savu prasījumu, pārdodot trešās personas ieķīlātu lietu, kreditora prasījums pret galveno parādnieku saskaņā ar likumu pāriet ieķīlātājam tādā apmērā, kādā kreditors ir saņēmis apmierinājumu, realizējot ķīlu.

Zaudējumi, pārdodot ieķīlāto mantu

Ne vienmēr ieķīlātāja sākotnējais mantiskais stāvoklis var tikt pilnībā atjaunots.

Praksē mantu izsolē nereti pārdod par cenu, kas ir zemāka par tās tirgus vērtību, jo tiek piemērota tā sauktā piespiedu pārdošanas vērtība, ko nosaka, ievērojot ierobežoto pārdošanas laiku un citus ar realizāciju saistītus apstākļus. Turklāt, pārdodot mantu izsolē, ar to saistītie izdevumi tiek segti no pārdošanā iegūtajiem līdzekļiem, tādējādi vēl vairāk samazinot summu, kas nonāk kreditora prasījuma dzēšanai. Subrogācijas ceļā pārejošais prasījums atspoguļo vienīgi šo faktiski apmierināto summu, nevis ieķīlātāja patieso mantisko zaudējumu.

Ieķīlātājam un parādniekam, jau slēdzot darījumu, ieteicams rakstiski noformēt savstarpējās attiecības

Tieši tāpēc Senāts pamatoti pievērsās jautājumam par ieķīlātāja papildu prasījumu, kas izriet nevis no subrogācijas, bet gan no ieķīlātāja un galvenā parādnieka savstarpējām tiesiskajām attiecībām.

Senāts norādīja, ka ieķīlātājs, ar savu mantu nodrošinot citas personas parādu, parasti to nedara atrauti no attiecībām ar parādnieku. Gluži pretēji – nodrošinājuma sniegšana kalpo tieši parādnieka interesēm, jo ļauj tam saņemt kredītu vai saglabāt kreditora uzticēšanos. Tāpēc Senāta ieskatā starp ieķīlātāju un parādnieku parasti pastāv kādas tiesiskas attiecības – pilnvarojums, neuzdota lietvedība, dāvinājums vai cits civiltiesisks pamats. Praksē tas nozīmē, ka ieķīlātājam un parādniekam, jau slēdzot darījumu, ieteicams rakstiski noformēt savstarpējās attiecības – skaidri norādīt, uz kāda pamata nodrošinājums tiek sniegts, un noteikt, kādas ir pušu tiesības un pienākumi gadījumā, ja ķīlu realizē. Šāda vienošanās būtiski atvieglo ieķīlātāja pierādīšanas nastu iespējamā strīdā.

Senāts paskaidroja – ja attiecības kvalificē kā pilnvarojumu, CL [2307.](#) un [2309.pants](#) uzliek pilnvarotājam pienākumu atlīdzināt pilnvarniekam izdevumus un atbrīvo viņu no uzņemtajām saistībām, tostarp mantas ieķīlājuma. Ja attiecības kvalificē kā neuzdotu lietvedību, CL [2339.](#) un [2341.pants](#) paredz atlīdzinājumu personai, kura citas personas interesēs samaksā svešu parādu. Abos gadījumos likumdevēja griba ir vienota – ja persona ar savas mantas samazinājumu nodrošina citas personas mantisku interesi, tā var prasīt atlīdzināt izdevumus.

Atlīdzinot izdevumus, prasījumā var ietilpt ieķīlātās lietas vērtība un ar tās pārdošanu saistītie izdevumi. No tā izriet, ka šāda prasījuma priekšmetā ietilpst ieķīlātāja mantas samazinājums plašāk – ne tikai izsoles cena, bet arī ar pārdošanu saistītie izdevumi un iespējamā starpība starp izsoles cenu un mantas tirgus vērtību. Tādējādi prasījums par izdevumu atlīdzināšanu var segt to zaudējuma daļu, kuru subrogācijas ceļā iegūtais prasījums neaptver.

Gadījumā, kad ieķīlātā manta tiek pārdota ar mērķi segt kreditora saistības, ieķīlātājs var kombinēt abus prasījumus – gan subrogācijas ceļā iegūto kreditora prasījumu, gan patstāvīgo prasījumu par izdevumu atlīdzināšanu –, lai panāktu tāda mantiskā stāvokļa atjaunošanu, kāds pastāvētu, ja galvenais parādnieks savas saistības būtu pildījis patstāvīgi.

Savstarpējās attiecības – ierunas un norunas

Senāts spriedumā uzsvēra, ka kreditora prasījuma pāreja ieķīlātājam subrogācijas ceļā neietekmē galvenā parādnieka tiesības celt pret ieķīlātāju prasības vai ierunas, kuras izriet no viņu savstarpējām tiesiskajām attiecībām, tostarp par atteikšanos no regresa tiesībām vai par citām viņu norunām (piemēram, CL [1704.pantā](#) paredzētajām ierunām). Citiem vārdiem – ieķīlātās mantas realizācija pati par sevi vēl nerada galvenajam parādniekam automātisku pienākumu atlīdzināt ieķīlātājam ciesto mantisko zaudējumu. Tas, vai un kādā apmērā ieķīlātājs var prasīt atlīdzību, ir atkarīgs no pušu savstarpējām tiesiskajām attiecībām.

Darījuma slēgšanas brīdī pusēm ieteicams skaidri noteikt mantiskās sekas gadījumam, ja tiks realizēta ķīla

Vienlaikus atteikšanās no regresa tiesībām nav prezumējama. Pats fakts, ka persona labprātīgi piekrīt ieķīlāt savu mantu, lai nodrošinātu citas personas saistības, nenozīmē, ka tā būtu piekritusi pilnībā uzņemties parādnieka saistību ekonomiskās sekas uz sava rēķina. Ja parādnieks vēlas atsaukties uz ieķīlātāja atteikšanos no regresa, viņam tas ir jāpierāda, norādot uz konkrētu vienošanos vai citiem apstākļiem, kas liecina par šādu gribu.

Nemot vērā minēto, darījuma slēgšanas brīdī pusēm ieteicams skaidri noteikt mantiskās sekas gadījumam, ja tiks realizēta ķīla. Proti, ķīlas līgumā vai ar atsevišķu vienošanos ir lietderīgi vienoties par to, vai, ieķīlātājam realizējot ķīlu, ir tiesības prasīt atlīdzību no parādnieka, kādā apmērā un kārtībā tā tiks segta, vai arī ieķīlātājs pilnībā vai daļēji atsakās no regresa prasījuma. Šāda vienošanās ir saistoša un tieši ietekmē ieķīlātāja iespējas vēlāk vērsties pret parādnieku.

<https://ifinances.lv/tiesibas/raksti/tiesvedibas/tiesvedibas/bizness-kad-iekilatajs-var-prasit-atlidzibu-no-paradnieka/31417>